

Přiměřenost nutné obrany je třeba hodnotit též se zřetelem k subjektivnímu stavu osoby, která odvracela útok, tj. podle toho, jak se čin útočníka jevil tomu, kdo jej odvracel.

Z odůvodnění.

K odvolání obžalované Nejvyšší soud ČR zrušil rozsudek krajského soudu v Praze z 26. listopadu 1982 sp. zn. 1 T 34/82 a krajskému soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Napadeným rozsudkem krajského soudu v Praze byla obžalovaná J.B. uznána vinnou pokusem trestného činu vraždy podle [§ 8 odst. 1, § 219 tr. zák.](#) spáchaným tím, že 29. června 1982 kolem 22,00 hod. v P., okres Kolín v domě bodla ze zadu do hrudníku kuchyňským nožem o délce čepele 11 cm značnou silou svého manžela D.B. v úmyslu ho usmrtit, přičemž poškozený utrpěl hlubokou bodnou ránu zad ve výši 5. hrudního obratle, pronikající do kanálu páteřního s neúplným přerušením míchy a s ochrnutím dolních končetin. Byla za to odsouzena podle [§ 219](#) za použití [§ 32 odst. 2 tr. zák.](#) k trestu odnětí svobody na tři léta, pro jehož výkon byla podle [§ 39a odst. 3 tr. zák.](#) zařazena do druhé nápravně výchovné skupiny. Podle [§ 72 odst. 1, odst. 4 tr. zák.](#) bylo obviněné uloženo ochranné ústavní psychiatrické léčení.

Proti tomuto rozsudku krajského soudu v Praze podala obžalovaná v zákonné lhůtě odvolání. Uvádí v něm, že krajský soud pochybil v právním posouzení věci, pokud nehodnotil její jednání jako jednání v nutné obraně nebo alespoň jako jednání v putativní obraně. Podle odvolatelky krajský soud hodnotil otázku nutné obrany z hlediska objektivního a nezabýval se již tím, jak se celá situace jevila a musela jevit z pohledu obžalované. Pokud by jednání obžalované bylo posuzováno jako jednání v putativní obraně, bylo by třeba zjistit, zda obžalovaná v danou chvíli měla a mohla podle svých osobních poměrů vědět, že ve skutečnosti se jedná proti dítěti o útok menší intenzity a že z něj nehrozí pro zdraví dítěte vážná újma. Obžalovaná navrhla v závěru odvolání, aby napadený rozsudek byl zrušen a byla obžaloby zproštěna, popř. aby po doplnění řízení výsledkem znaleců psychiatrů při veřejném zasedání byla uznána vinnou trestným činem ublížení na zdraví podle [§ 224 odst. 1 tr. zák.](#) a uložen jí trest odnětí svobody s podmíněným odkladem jeho výkonu.

Nejvyšší soud České socialistické republiky přezkoumal v rozsahu ustanovení [§ 254 odst. 1 tr. ř.](#) zákonost a odůvodněnost všech výroků napadeného rozsudku i správnost postupu řízení, které předcházelo rozsudku, a učinil tyto závěry:

Skutková zjištění učiněná krajským soudem ohledně jednání obžalované, při němž velkou silou bodla ze zadu kuchyňským nožem svého manžela a způsobila mu hlubokou bodnou ránu zad ve výši 5. hrudního obratle pronikající do kanálu páteřního s neúplným přerušením míchy a s ochrnutím dolních končetin, odpovídají výsledkům provedeného dokazování a jsou správná. Mají oporu zejména v usvědčující výpovědi sestry obžalované, svědkyně nez. I.F., podle které poškozený kritického dne vážným způsobem napadl obžalovanou i ji. Poškozený jim sprostě nadával, obě mlátil, držel přitom nůž v ruce a vyhrožoval oběma, že je zabije. Když byl rámusem probuzen jejich syn, který spal v dětské postýlce a začal plakat, poškozený přistoupil k postýlce, hrubě dítěti nadával a několikrát s ním bouchl (praštil) o slavník. Obžalovaná v okamžiku, kdy poškozený se skláněl nad dítětem již bez nože, který pustil u gauče, nůž zvedla, přiskočila k postýlce a bodla ho do zad.

Skutková zjištění učiněná krajským soudem ohledně subjektivní stránky jednání obžalované (zavinění, motivu a ostatních subjektivních vztahů) však vzbuzují pochybnosti o jejich správnosti. Krajský soud při hodnocení psychického vztahu obžalované k následku (účinku) jejího jednání vůči poškozenému nepostupoval důsledně podle ustanovení [§ 2 odst. 6 tr. ř.](#) a v odůvodnění napadeného rozsudku se nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí.

V odůvodnění napadeného rozsudku v rámci právních úvah, jimiž se krajský soud řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti v otázce viny obžalované jako pokus trestného činu vraždy podle [§ 8 odst. 1, § 219 tr. zák.](#) pouze uvedl, že obžalovaná vzhledem ke svým životním zkušenostem (v době činu bylo jí zhruba 20 let) musela vědět, že použití takového nástroje, jako je kuchyňský nůž, vyvinutí značné síly úderem tohoto nože do zad poškozeného, může tomuto způsobit smrt a s tímto následkem, pokud jej přímo nezamýšlela, byla "aspoň" srozuměna. Podle krajského soudu obžalovaná jednala "přinejmenším" v eventuálním úmyslu ve smyslu [§ 4 písm. b\) tr. zák.](#) Útok nožem vedla do míst, kde jsou uloženy životně důležité orgány a jen náhodou nedošlo ke smrtelnému následku. V důsledku překročení mezí nutné obrany hodnotil krajský soud jednání obžalované jako vážné ohrožení poškozeného ve smyslu [§ 8 odst. 1, § 219 tr. ř.](#) Otázkou subjektivní stránky (zavinění, motivu a ostatních subjektivních vztahů) se krajský soud blížeji vůbec nezabýval.

Pro dokazování zavinění platí obecná směrnice daná ustanovením [§ 2 odst. 5, 6 tr. ř.](#); předmětem tohoto dokazování je psychický vztah pachatele k následku (účinku) jeho jednání, který zpravidla lze dokazovat jen nepřímou a okolnostmi, z nichž je možno podle zásad správného myšlení a uvažování usuzovat na vnitřní vztah pachatele k porušení zájmu chráněnému [trestním zákonem](#) (srov. č. 41/1976 Sb. rozh. tr.). Ve vytýkaném směru je napadený rozsudek nepřezkoumatelný.

Jinak výsledky řízení poskytují dále podklad pro zjištění, že obžalovaná žila s poškozeným, který je o 10 let starší a postavou o 20 cm vyšší než obžalovaná, v neurovnaných rodinných poměrech po dobu dvou let. Situace v manželství se nezměnila ani po narození dítěte - nezletilého syna. Poškozený byl častým návštěvníkem Opohostinství, přicházel domů v podnapilém stavu a často obžalovanou fyzicky napadl takovým způsobem, že měla z toho modřiny s podlitinami na těle. Den před spáchaním činu, pro který obžalovaná je stíhána, byla poškozeným zbita a zmlácena tak, že ošetřující lékař jí doporučil hospitalizaci pro podezření z lehkého otřesu mozku na chirurgickém oddělení nemocnice, což obžalovaná odmítla proto, že se jí neměl kdo postarat o dítě. Násilnické jednání poškozeného oznámila však obžalovaná na VB, kterážto skutečnost byla pro poškozeného právě důvodem, že v podnapilém stavu, když přišel domů, obžalovanou znovu fyzicky napadl a mlátil nejen jí, ale i její malou sestru, oběma vyhrožoval nožem. Obžalovaná se v té době bránila pouze křikem, jakmile však poškozený začal ohrožovat i jejich dítě ležící v postýlce, uchopila nůž, který před tím poškozenému vypadl z rukou a v okamžiku, kdy poškozený byl skloněn nad dítětem, bodla ho do zad.

Podle posudku znalců psychiatrů obžalovaná je hodnocena jako osobnost symplexní, hysterická, která byla v době činu pod vlivem dlouhodobé stressové situace z konfliktního manželství a s ohledem na to, že předchozího dne utrpěla lehký otřes mozku v důsledku agrese manžela, byly u ní kritického dne ještě přítomny poruchy typické pro tento typ poranění. Z psychiatrického hlediska znalci hodnotili duševní stav obžalované jako značně alternovaný ve smyslu anxiózně depresivního syndromu smíšené etiologie (dlouhodobá exhause, otřes mozku a gravidita) a shodli se v závěru, že příchod opilého muže a jeho násilnické jednání vyvolávaly u obžalované (psychicky alterované osobnosti) úzkostnou obrannou reakci, mající ráz zkratkového jednání, při kterém rozpoznávací a ovládací schopnosti obžalované byly podstatně sníženy. Podle vyjádření znalců při hlavním líčení obžalovaná není osobou agresivní, násilnickou ani mstivou, tyto vlastnosti nebyly u ní shledány. V době jednání vůči obžalovanému se obžalovaná snažila vymanit ze stressové situace z obavy jak o sebe a svou sestru, tak i o svého syna (ležícího v postýlce); šlo u ní v podstatě o obrannou reakci.

Krajský soud se s uvedenými okolnostmi a skutečnostmi majícími význam pro rozhodnutí náležitě nevypořádal. V odůvodnění napadeného rozsudku krajský soud pouze uvedl, že v době, kdy obžalovaná byla spolu se sestrou ohrožována poškozeným s nožem v ruce, byla intenzita útoku, která vyvolala u obžalované důvodné obavy, že je poškozený skutečný, velká a že i útok proti dítěti mohl vyvolat u ní vážné obavy o jeho zdraví.

Závěr krajského soudu, že způsob, kterým obžalovaná zasáhla poškozeného a použitý mechanismus, neodpovídá přiměřenosti, že byl "do určité míry cílený jako odvěta za celkové chování poškozeného vůči ní, že pohnutka, již byla vedena, směřovala jednak k obraně, ale že byla vedena i mstou", nemá oporu v provedeném dokazování a z provedených důkazů nevyplývá. Na pomstyctivost obžalované nelze důvodně usuzovat ani z poznámky uvedené v odůvodnění napadeného rozsudku, že obžalovaná ošetřujícímu lékaři na jeho dotaz, zda zranění poškozenému způsobila ona, odpověděla, že neměl "chlastat a mlátit jí". Podle zjištění znalců obžalovaná není osobou agresivní ani mstivou. Z provedených důkazů nikde nevyplývá, že by obžalovaná jednala ze msty a že by byla vedena snahou po odvetě.

Pokud krajský soud dospěl k závěru, že obžalovaná překročila meze nutné obrany, nepostupoval v souladu s ustanovením [§ 2 odst. 6 tr. ř.](#), neboť pečlivě neuvážil všechny okolnosti případu, zejména ty, o nichž bylo vpředu právě hovořeno.

Krajský soud nevzal do úvahy, že u nutné obrany se nevyžaduje přiměřenost obrany ve smyslu úplné proporcionality mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotčeného obranou mezi intenzitou situace a obrany. Ustanovení [§ 13 tr. zák.](#) uvádí, že nejde o nutnou obranu, byla-li obrana "zřejmě" nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku. Přiměřenost obrany v konkrétním případě třeba hodnotit se zřetelem na všechny okolnosti případu. Krajský soud řešil otázku nutné obrany zjednodušeně pouze z hlediska objektivního, řešením otázky, jak se celá situace jevila a musela jevit z pohledu obžalované, která byla pod vlivem dlouhodobé stressové situace z konfliktního manželství a soužití s manželem alkoholikem a jeho násilnickou povahou, se nezabýval. Nehodnotil ani tu skutečnost, že u obžalované byly kritického dne přítomny duševní poruchy typické pro typ poranění, jaké v důsledku agrese manžela vůči ní den před tím utrpěla (lehký otřes mozku). Podle zjištění a závěrů znalců psychiatrů korespondujících s ostatními vykonanými důkazy šlo u obžalované o úzkostnou obrannou reakci mající ráz zkratkového jednání. Povaha útoku poškozeného vůči dítěti a hrozící újma na jeho zdraví byly ve vědomí obžalované v důsledku naznačeného duševního stavu, v jakém se tehdy nalézala, nepochybně zvýrazněny. Výsledky dokazování nasvědčují tomu, že obžalovaná subjektivně byla přesvědčena o tom, že v dané chvíli dítěti hrozí ze strany poškozeného nebezpečí smrti či jiného vážného ohrožení jeho zdraví. S ohledem na rozdílný fyzický fond obžalované a poškozeného vyznívající jednoznačně ve prospěch poškozeného, ve vědomí obžalované mohla "problesknout" úvaha o tom, že úspěch nutné obrany je odvislý od toho, zda se jí podaří poškozeného znemožnit, aby nemohl pokračovat v dalším násilnickém jednání. V každém případě jsou vážné pochybnosti o tom, zda za dané situace (úzkostná obranná reakce a zkratkové jednání) byla obžalovaná schopna učinit si představu o přiměřenosti způsobu a intenzity nutné obrany.

Při hodnocení a posuzování intenzity útoku poškozeného a intenzity obrany obžalované měl krajský soud pečlivěji přihlížet zejména k těmto skutečnostem a okolnostem

- k psychickému stavu obžalované charakterizovanému znalci psychiatry, jak bylo o tom vpředu již hovořeno, v jakém se nalézala v době útoku poškozeného, který směřoval nejprve proti ní a její sestře, pak i proti jejich dítěti, které leželo v dětské postýlce;

- i k tomu, že byla gravidní;

- k rozdílnému fyzickému fondu obžalované v porovnání s poškozeným vyznívajícímu v jeho prospěch, jakož i k tomu, že poškozený vyhrožoval s kuchyňským nožem, byl v podnapilém a nekontrolovatelném stavu;

- šlo o útok vůči dítěti, z něhož hrozilo pro dítě nebezpečí pro jeho život a zdraví;

- při posuzování přiměřenosti nutné obrany zákon ([§ 13 tr. zák.](#)) nevyžaduje úplnou proporcionalitu mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotčeného obranou a intenzitou situace a obrany; přiměřenost obrany třeba hodnotit a posuzovat se zřetelem na všechny okolnosti případu;

- o nutnou obranu nejde tehdy, byla-li obrana "zřejmě" nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.

Vady vytykané napadenému rozsudku a skutečnost, že krajský soud, jak bylo již vpředu dovozeno, se nevypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, byly důvodem pro odvolací soud, aby k důvodnému odvolání obžalované postupoval podle [§ 258 odst. 1 písm. b\) tr. ř.](#), a rozhodl tak, jak je již uvedeno ve výroku tohoto rozhodnutí.